

Удосконалення системи підвищення кваліфікації тренерів в Україні

Вячеслав Мулик

Харківська державна академія фізичної культури,
Харків, Україна

Мета: дослідити процес системи підвищення кваліфікації тренерів в Україні.

Матеріал і методи: аналіз науково-методичної літератури щодо багаторічної підготовки спортсменів, наказів про затвердження Положення про підвищення кваліфікації тренерів, навчального плану факультету з підвищення кваліфікації (ФПК) ХДАФК та організації процесу занять.

Результати: визначено аспекти підготовленості тренера та їх зміст на етапах багаторічної підготовки спортсменів. Представлено систему підвищення кваліфікації тренерів в Україні, зміст навчального плану ФПК в ХДАФК та послідовність здійснення процесу підвищення кваліфікації тренерів 1 і 2 категорії.

Висновки: підвищення кваліфікації є невід'ємною частиною системи удосконалення роботи тренера. У навчальному плані ФПК повинно враховуватися сполучення всіх дисциплін, спрямованих на формування основ тренування як єдиного цілого педагогічного процесу. Послідовність здійснення процесу підвищення кваліфікації тренерів повинна мати наступний алгоритм дій: виявлення рівня знань тренерів (бесіди, тестування, аналіз); коректування змісту занять з різних предметів; проведення занять (переважно у дискусійній формі); підготовка реферату та проведення повторного тестування; проведення іспиту; оформлення посвідчення про підвищення кваліфікації.

Ключові слова: тренери, підвищення кваліфікації, аспекти діяльності, етапи підготовки, навчальні дисципліни.

Вступ

На сьогодні склалася система підготовки фахівців з різних видів спортивної діяльності в ВНЗ України, які охоплюють різні спортивні спеціалізації. Однак існує проблема щодо підготовки тренерів з окремих видів спорту, спеціалізацій, яких немає ні в одному спеціалізованому навчальному закладі.

Сформована в Україні система підготовки спортсменів включає всі державні і громадські організації, які згідно з положеннями і статутами про їх діяльність беруть участь у справі залучення дітей та молоді до систематичних тренувань, інших важливих неспецифічних заходів (супутнього медичного контролю, лікування та відновлення після травм, організації харчування, фармакологічної та психологічної підтримки й ін.) з метою максимального підвищення рівня їх спортивної майстерності. Ці організації проводять змагання, забезпечують участь провідних спортсменів, клубів і збірних команд країни в змаганнях любителів більш високого рівня, включаючи чемпіонати Європи, світу та Олімпійські ігри, а також у змаганнях серед спортсменів-професіоналів [9].

У той же час головне навантаження лягає на тренерів, що вимагає від них різнобічної сучасної підготовленості у плануванні та коректуванні тренувального процесу.

Дуже важливим для тренерів є наявність знань з біомеханіки, фізіології, психології та уміння робити логічні висновки на їхній підставі. Л. П. Матвеев [4] як загальнопрофільюючу дисципліну системи спеціального професійного утворення виділяє «Теорію спорту». Її значущість визначається не тільки тим, що ця дисципліна синтезує найбільш узагальнено широкий комплекс науково-теоретичних положень, але разом із тим сприяє надбанню науково-прикладних професійних знань. Тим самим вона розширює і поглиблює кругозір майбутніх і діючих фахівців за рамки обраної вузької спеціалізації, допомагає осмисли-

ти загальну суть діяльності в галузі спорту, знаходити загальний правильний підхід до з'ясування і вирішення різноманітних завдань, які виникають у практиці професійної діяльності, що має, поряд з іншим, серйозне професійно-методичне значення. Л. П. Матвеев також відмічає, що у фундаменті професійного утворення узагальнююча теорія спорту служить дійсною профілактикою проти надмірно вузької, однобічної профспеціалізації, «що створює одностороннього фахівця». Поряд з цим існує думка [5], що тренери, які працюють з дітьми, не можуть довести спортсмена до олімпійських медалей, однак основи, закладені в дитячій юнацько-спортивній школі (ДЮСШ), мають виняткове значення для спорту вищих досягнень. Водночас тренери, що працюють зі спортсменами високої кваліфікації, не можуть повною мірою здійснити рішення завдань, поставлених на етапі початкової підготовки. Це може свідчити про те, що для роботи з різним контингентом спортсменів необхідними є різні підходи, знання, особистісні якості й інші складові спортивної підготовки.

Роботу тренера можна порівняти з роботою комп'ютера, у який вводяться дані, що відбивають усі сторони підготовки спортсменів; ці дані піддаються обробці і видаються відповідні тренувальні програми. У зв'язку з цим комп'ютер (тренер) повинен бути насичений програмами, що змогли б обробити всі дані і дати найбільш ефективну відповідь. Тому ці програми повинні передбачати визначений багаж знань, на підставі яких вироблявся б аналіз і приймалися б найбільш ефективні рішення. Обмежений зміст програм або звужує, або взагалі не дає можливості прийняти дійове рішення [6].

Мета дослідження: дослідити процес системи підвищення кваліфікації тренерів в Україні.

Матеріал і методи дослідження

Аналіз науково-методичної літератури щодо багато-

річної підготовки спортсменів, наказів про затвердження Положення про підвищення кваліфікації цих тренерів, навчального плану ФПК ХДАФК та організації процесу занять.

Результати дослідження та їх обговорення

У спортивній науці багато уваги приділяється підготовці спортсменів [5; 8 та ін.]; водночас цю підготовку здійснюють тренери, від рівня підготовленості яких залежить спортивний результат їхніх учнів, тобто первинним є підготовка тренерів. У зв'язку з цим необхідно чітко визначити аспекти та критерії рівня підготовленості тренера, що працює з певним контингентом, і з урахуванням цього розробити освітні рівні їхньої підготовки.

В. М. Платонов [7] виділяє шість етапів підготовки спортсменів: початкової підготовки, попередньої базової, спеціалізованої базової, підготовки до вищих досягнень, максимальної реалізації індивідуальних можливостей, збереження спортивних досягнень. У зв'язку з цим варто розглядати різні рівні за значущістю складові підготовки, які різняться залежно від етапу тренувань.

Крім цього, діапазон управлінських дій тренера включає педагогічний, медико-біологічний, організаторський і матеріально-технічний аспекти рівнів підготовленості, які є різними за значущістю для окремих видів спорту та груп підготовки спортсменів.

Педагогічний аспект підготовленості тренера передбачає комплекс знань, які дозволяють здійснювати процес становлення різних сторін підготовленості лижників. Тому тренеру необхідно знати і використовувати як загальнодидактичні методи, так і методи спортивної підготовки, що використовуються при плануванні макро-, мезо-, мікроциклів і занять. Крім цього, тренеру необхідно володіти знаннями, які стосуються контролю за різними сторонами підготовленості і вмінням використання його даних у керуванні тренувальним процесом. Дуже важливим є і знання критеріїв добору й орієнтації спортсменів, моделювання та прогнозування різних складових спортивної підготовки. З ростом спортивної майстерності зростає значущість урахування позатренувальних і позазмагальних факторів, насамперед: підготовки в умовах гірської місцевості, а також при зміні годинного поясу та низьких температур; змагальної підготовки; особливостей тренування спортсменів із урахуванням специфічного біологічного циклу.

Педагогічний аспект підготовленості тренера займає провідне місце в заняттях на етапі початкової підготовки (до 80%), оскільки саме в цей період потрібне переважне використання як загальнодидактичних (свідомості й активності, наочності, міцності тощо) і загальних принципів фізичного виховання (всєбічного і гармонійного розвитку особистості, оздоровчої спрямованості, зв'язку із трудовою й оборонною діяльністю), так і дидактичних принципів, пов'язаних із навчанням рухів (доцільності і практичності, керованості та підконтрольності, систематичності, значеннєвої і перцептивної «наочності» та ін.). На наступних рівнях підготовки спортсменів більше значення мають специфічні принципи спортивної підготовки (спрямованість до вищих досягнень, поглиблена спеціалізація, єдність поступовості збільшення навантаження і тенденції до максимальних навантажень, єдність взаємозв'язку і структури підготовленості та ін.).

Роль медико-біологічного аспекту підготовленості зростає на наступних етапах, що передбачають спортивне

удосконалення (до 10% від усіх аспектів підготовленості).

Тренеру необхідні знання особливостей формування специфічної функціональної системи для конкретної спортивної діяльності, а також взаємодії компонентів цієї системи. Звідси – концентрація уваги на головних її складових, звільнення від надлишкових ступенів свободи та об'єднання їх з іншими компонентами на основі тих ступенів свободи, які разом сприяють одержанню заданого кінцевого результату. Враховуючи, що функціональна система, яка утворюється в результаті визначеного фізичного навантаження, містить у собі три ланки: аферентну, центральну регуляторну й еферентну, тренеру необхідно знати, насамперед, механізми, що здійснюють аферентний синтез, котрий залежить від характеру, величини, спрямованості і координаційної складності навантажень.

Дуже важливим для тренера є знання особливостей формування еферентної ланки функціональної адаптивної системи, що включає в себе м'язи, органи дихання, кровообігу та ін., оскільки від правильного підбору вправ, режиму і характеру їхнього виконання залежить ефективність даної ланки спеціалізованої функціональної системи. Знаючи закономірності формування функціональної системи, можна різними засобами ефективно впливати на окремі її ланки, прискорюючи пристосування до фізичних навантажень і підвищуючи тренуваність, тобто керуючи адаптаційним процесом [1].

Поряд з цим тренеру необхідне знання розташування і композиційної структури м'язових груп, що беруть участь у виконанні конкретних вправ з метою цілеспрямованого впливу на них [2; 3].

Важливим також є знання системи енергозабезпечення м'язової діяльності та її функціонування, яке залежить від раціонального харчування, строго пов'язаного не тільки зі специфікою виду спорту в цілому, але й зі спрямованістю навантажень як у занятті, так і серії занять з розвитку визначених фізичних якостей. Це пов'язано з різними джерелами енергії, що переважно використовуються у спортивній діяльності [1].

Організаторський аспект діяльності тренера включає комплекс складових, що дозволяють вирішувати аспекти педагогічного процесу. Значущість їх різна на окремих етапах багаторічного тренувального процесу. Якщо на перших етапах найбільше значення мають фактори, що формують особистість спортсмена, то на завершальних етапах більш цінними для тренера є аспекти, які забезпечують умови і якість проведення тренувального процесу, пов'язані насамперед із роботою зі спонсорами, рекламною діяльністю, якісним інвентарем, екіпіруванням та ін.

Матеріально-технічний аспект підготовленості більшою мірою стосується тренерів, що працюють із кваліфікованими спортсменами. Він включає два напрями цього аспекту: перший, пов'язаний з матеріальним забезпеченням тренувального процесу й участю у змаганнях; другий, що стосується сучасних методів контролю різних сторін підготовленості, обробки цих даних з використанням нових комп'ютерних технологій і інструментальних методик педагогічного, медико-біологічного і психологічного контролю.

Враховуючи вищезазначене, тренеру необхідно весь час поповнювати та уточнювати дані щодо аспектів професійної підготовленості, основними засобами яких є:

- самостійне вивчення наукових досліджень у системі спортивної підготовки спортсменів;
- відвідування навчально-тренувальних занять інших

(провідних) тренерів;

- консультації у науковців з предметів, що забезпечують рухову діяльність, оптимізацію відповідних засобів та тих, що підвищують працездатність та ін.

Більшість із зазначених питань вирішуються за рахунок періодичного (один раз на 5 років) підвищення кваліфікації у ВНЗ спортивного профілю, відповідно до Наказу від 06.09.2010 № 3038, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 29 вересня 2010 р. за № 864/18159 «Про затвердження Положення про підвищення кваліфікації тренерів та інших фахівців у сфері фізичної культури і спорту».

Так, у Національному університеті фізичного виховання і спорту України підвищують кваліфікацію державні та інші тренери штатної команди національних збірних команд України, тренери (тренери-викладачі) вищої категорії, керівники СДЮШОР, ШВСМ та спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю з усіх регіонів України; тренери (тренери-викладачі) 1 і 2 категорій та інші фахівці з Житомирської, Київської, Чернігівської областей та міста Києва.

У Львівському державному університеті фізичної культури підвищують кваліфікацію тренери (тренери-викладачі) 1 і 2 категорій та інші фахівці з Вінницької, Волинської, Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької та Чернівецької областей.

У Дніпропетровському державному інституті фізичної культури і спорту підвищують кваліфікацію тренери (тренери-викладачі) 1 і 2 категорій та інші фахівці з Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської та Одеської областей.

У Донецькому державному інституті здоров'я, фізичного виховання і спорту підвищують кваліфікацію тренери (тренери-викладачі) 1 і 2 категорій та інші фахівці з Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей, міста Севастополя.

У Харківській державній академії фізичної культури підвищують кваліфікацію тренери (тренери-викладачі) 1 і 2 категорій та інші фахівці з Кіровоградської, Полтавської, Сумської, Харківської, Херсонської та Черкаської областей.

Курси підвищення кваліфікації проводяться за окремими програмами для:

- державних та інших тренерів штатної команди національних збірних команд України;
- тренерів (тренерів-викладачів) вищої категорії;
- тренерів (тренерів-викладачів) 1 та 2 категорій (для окремих видів та груп видів спорту);
- методистів, інструкторів-методистів, інструкторів з фізичної культури і спорту;
- керівників ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ, спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю та інших закладів фізичної культури і спорту;
- працівників фізкультурно-спортивних товариств та їх місцевих осередків;
- працівників Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», а також республіканського (Автономна Республіка Крим), обласних, Київського та Севастопольського міських, районних у містах Київ та Севастополь, міських і районних у містах центрів;
- працівників Українського центру з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт» та Кримського республіканського, обласних, Київського та Севастопольського місь-

ких центрів з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт»;

- спеціалістів закладів фізичної культури і спорту, які проводять фізкультурно-спортивну реабілітацію та спортивну роботу серед людей з особливими потребами.

Термін навчання з підвищення кваліфікації тренерів та інших фахівців становить 72 години, а для державних та інших тренерів штатної команди національних збірних команд України, тренерів (тренерів-викладачів) вищої категорії – додатково ще 36 годин самостійної роботи. Форма навчання – денна.

У зв'язку з цим у Харківській державній академії фізичної культури розроблено навчальний план для слухачів курсів ФПК.

Нормативні навчальні дисципліни складають:

1. Гуманітарні та соціально-економічні дисципліни.
    - 1.1. Нормативно-правові основи фізичної культури і спорту – 8 годин.
    2. Дисципліни природничо-наукової (фундаментальної) підготовки.
      - 2.1. Педагогічні аспекти фізкультурно-спортивної діяльності – 6 годин.
      - 2.2. Психологічні аспекти спортивної діяльності – 6 годин.
      - 2.3. Фізіологічні аспекти спортивного тренування – 8 годин.
      3. Дисципліни загально-професійної підготовки.
        - 3.1. Загальна теорія підготовки спортсменів – 10 годин.
        4. Дисципліни професійної і практичної підготовки.
          - 4.1. Сучасні аспекти олімпійського та професійного спорту – 8 годин.
          - 4.2. Професійна майстерність тренера – 8 годин.
          - 4.3. Сучасні аспекти теорії і методики обраного виду спорту – 14 годин.
          - 4.4. Семінар-тренінг з обміну досвідом – 4 години.
- Для більш ефективного проведення курсів нами пропонується наступний алгоритм дій (рис.).

На початку проведення занять необхідно виявити рівень знань з основ спортивного тренування, для чого розроблено комплекси тестових завдань (3 варіанти), які охоплюють весь процес побудови тренувального процесу. Крім цього, велике значення мають індивідуальні бесіди з тренерами щодо питань, які в більшій мірі потребують розгляду під час занять. Зазначені засоби дають змогу визначити, на яких саме питаннях потрібно в більшій мірі зупинитися та скоректувати програму змісту занять. У залежності від видів спорту, тренери з яких проходять підвищення кваліфікації, питання до розгляду мають свої особливості.

Основним матеріалом, що розглядається на курсах, є питання з теорії спортивного тренування, але тренерам, як правило, необхідні знання для розуміння процесів діяльності функціональних систем відповідно до конкретного виду спорту. Тому заняття доцільно проводити з розглядом участі всіх систем організму, при цьому залучаючи тренерів до дискусій.

Крім цього, необхідно враховувати особливості роботи тренерів з різним контингентом спортсменів. Для чого доцільно використовувати індивідуальні розробки тренувального процесу слухачів у різних структурних утвореннях – мікро-, мезо-, макроциклах, а також засобів контролю та управління під час їх реалізації.

Також дуже важливим є розгляд питань щодо різних

Рис. Послідовність здійснення процесу підвищення кваліфікації тренерів 1 і 2 категорії

аспектів підготовленості тренера, у тому числі і з врахуванням контингенту спортсменів, до яких слід віднести зазначені в даній статті.

Підсумковим визначенням ефективності проведених занять є повторне тестування знань слухачів ФПК з використанням усіх (3-х) варіантів завдань та підготовки реферату з основ планування тренувального процесу спортсменів різного віку в різних утвореннях, які є допуском до складання залікового іспиту та подальшим оформленням посвідчення про підвищення кваліфікації.

Висновки

1. Підвищення кваліфікації є невід'ємною частиною системи удосконалення роботи тренера.

2. У навчальному плані ФПК повинно враховуватися сполучення всіх дисциплін, спрямованих на формування основ тренування як єдиного цілого педагогічного процесу.

3. Послідовність здійснення процесу підвищення кваліфікації тренерів повинна мати наступний алгоритм дій: виявлення рівня знань тренерів (бесіди, тестування, аналіз); коректування змісту занять з різних предметів; проведення занять (переважно у дискусійній формі); підготовка реферату та проведення повторного тестування; проведення іспиту; оформлення посвідчення про підвищення кваліфікації.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на удосконалення системи підвищення кваліфікації тренерів з урахуванням роботи з різним контингентом спортсменів.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що немає конфлікту інтересів, який може сприйматися таким, що може завдати шкоди неупередженості статті.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організацій.

Список використаної літератури

1. Анохин П. К. Очерки физиологии функциональных систем / П. К. Анохин // М. : Медицина, 1975. – 402 с.
2. Виру А. Л. Биологические аспекты управления тренировкой / А. Л. Виру, М. Виру, Г. Коновалова, А. Ээпик // Современный олимпийский спорт. – К. : Олимпийская литература, 1993. – С. 12–24.
3. De Vries H. A., Housh T. J. Physiology of Exercise. – Madison: Brown and Benchmark, 1994. – 636 p.
4. Матвеев Л. П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов / Л. П. Матвеев. – К. : Олімпійська література, 1999. – 318 с.
5. Мулик В. В. Система многолетнего спортивного совершенствования в усложненных условиях сопряжения основных сторон подготовленности спортсменов (на материале лыжного спорта) : автореф. дис. ... на соискание уч. степени д-ра наук по физическому воспитанию и спорту: спец. 24.00.01. «Олимпийский и профессиональный спорт» / В. В. Мулик. – К., 2001. – 40 с.
6. Мулик В. В. Сучасні вимоги до рівня підготовленості тренера / В. В. Мулик. – К. : Теорія і методика фізичного виховання і спорту, 2002. – № 4. – С. 11–15.
7. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учебник [для тренеров] : в 2 кн. / В. Н. Платонов. – К. : Олимп. лит., 2015. – Кн. 1. – 2015. – 680 с. : ил.
8. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учебник [для тренеров] : в 2 кн. / В. Н. Платонов. – К. : Олимп. лит., 2015. – Кн. 2. – 2015. – 752 с. : ил.
9. Приходько В. В. Стратегія реформи національної вищої школи : Монографія / В. В. Приходько. – Дніпропетровськ : Журфонд, 2014. – 460 с.

Стаття надійшла до редакції: 01.11.2016 р.
Опубліковано: 31.12.2016 р.

Анотація. Мулик В. Совершенствование системы повышения квалификации тренеров в Украине. **Цель:** исследовать процесс повышения квалификации тренеров в Украине. **Материал и методы:** анализ научно-методической литературы, касающейся многолетней подготовки спортсменов, приказов об утверждении Положения о повышении квалификации тренеров, учебного плана факультета повышения квалификации ХГАФК и организации процесса занятий. **Результаты:** определены аспекты подготовленности тренера и их содержание на этапах многолетней подготовки спортсменов. Представлена система повышения квалифи-

кации тренеров в Украине, содержание учебного плана ФПК в ХГАФК и последовательность осуществления процесса повышения квалификации тренеров 1 и 2 категории. **Выводы:** повышение квалификации является неотъемлемой частью системы совершенствования работы тренера. В учебном плане ФПК должно учитываться сочетание всех дисциплин, направленных на формирование основ тренировки как единого целого педагогического процесса. Последовательность осуществления процесса повышения квалификации тренеров должна иметь следующий алгоритм действий: выявление уровня знаний тренеров (беседы, тестирование, анализ); корректировки содержания занятий по различным предметам; проведение занятий (преимущественно в дискуссионной форме); подготовка реферата и проведение повторного тестирования; проведение экзамена; оформление удостоверения о повышении квалификации.

Ключевые слова: тренеры, повышение квалификации, аспекты деятельности, этапы подготовки, дисциплины.

Abstract. Mulyk, V. Perfection of the system of further training of coaches in Ukraine. **Purpose:** to investigate the process of further training of coaches in Ukraine. **Material & Methods:** analysis of scientifically-methodical literature concerning long-term preparation of sportsmen, orders on approval of Statute about further training of trainers, curriculum of Advanced Training Faculty of Kharkiv State Academy of Physical Culture and organization of process of exercises. **Results:** the aspects of preparedness of a coach and their content on the stages of long-term preparation of sportsmen are determined. The system of further training of coaches in Ukraine, content of curriculum of Advanced Training Faculty in Kharkiv State Academy of Physical Culture and sequence of realization of process of further training of coaches of 1 and 2 categories are presented in the work. **Conclusions:** further training is inalienable part of the system of perfection of coaches' work. Combination of all disciplines referred to forming of training bases as single unit of pedagogical process must be taken into account in a curriculum of Advanced Training Faculty. The sequence of realization of process of further training of coaches should have following algorithm of actions: exposure of level of knowledge of coaches (conversations, testing, analysis); adjustments of content of employments on different subjects; realization of studies (mainly in a debatable form), preparation of report and realization of the repeated testing; realization of examination; execution of certificate about further training.

Keywords: coaches, further training, aspects of activity, stages of preparation, discipline.

References

1. Anokhin, P. K. (1975), *Ocherki fiziologii funkcionalnykh sistem* [Essays on the physiology of functional systems], Meditsina, Moscow, 402 p. (in Russ.)
2. Viru, A. L., Viru, M., Konovalova, G. & Eepik, A. (1993), "Biological aspects of management training", *Sovremennyy olimpiyskiy sport*, pp. 12–24. (in Russ.)
3. De Vries, H. A. & Housh, T. J. (1994), *Physiology of Exercise*, Brown and Benchmark, Madison, 636 p.
4. Matveev, L. P. (1999), *Osnovy obshchey teorii sporta i sistemy podgotovki sportsmenov* [The general theory of sport and the system of training athletes], Olimpiyska literatura, Kyiv, 318 p. (in Russ.)
5. Mulyk, V. V. (2001), *Sistema mnogoletnego sportivnogo sovershenstvovaniya v uslozhnennykh usloviyakh sopryazheniya osnovnykh storon podgotovlennosti sportsmenov (na materiale lyzhnogo sporta)* : avtoref. d-ra nauk po fizicheskomu vospitaniyu i sportu [The system of long-term sports perfection in difficult conditions conjugation main parties of athletes (on the skiing material): doct. of sci. thesis], Kyiv, 40 p. (in Russ.)
6. Mulyk, V. V. (2002), "Current requirements for fitness trainer", *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, No 4, pp. 11–15. (in Ukr.)
7. Platonov, V. N. (2015), *Sistema podgotovki sportsmenov v olimpiyskom sporte. Obshchaya teoriya i ee prakticheskie prilozheniya* [The system of training athletes in Olympic sports. The general theory and its practical applications], Olimp. lit., Kyiv, Book 1, 680 p. (in Russ.)
8. Platonov, V. N. (2015), *Sistema podgotovki sportsmenov v olimpiyskom sporte. Obshchaya teoriya i ee prakticheskie prilozheniya* [The system of training athletes in Olympic sports. The general theory and its practical applications], Olimp. lit., Kyiv, Book 2, 752 p. (in Russ.)
9. Prykhodko, V. V. (2014), *Stratehiia reformy natsionalnoi vyshchoi shkoly* [The strategy of reform of national higher education], Zhurfond, Dnipropetrovsk, 460 p. (in Ukr.)

Received: 01.11.2016.

Published: 31.12.2016.

Мулик Вячеслав Володимирович: д. фіз. вих., професор; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Мулик Вячеслав Владимирович: д. физ. восп., профессор; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Viacheslav Mulyk: Doctor of Science (Physical Education and Sport), Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-4441-1253

E-mail: mulik_v@mail.ru

Бібліографічний опис статті:

Мулик В. Удосконалення системи підвищення кваліфікації тренерів в Україні / Вячеслав Мулик // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: ХДАФК, 2016. – № 6(56). – С. 64–68. – doi:10.15391/snsv.2016-6.010